

EINO HOLOPAISEN SOTARETKI

1. SAATTEEKSI

Pikkupoikana istuin keittiön tiskipöydällä ja kuuntelin kiinnostuneena kahden sotakaveruksen juttuja. Toinen oli isäni Eino ja toinen ypäjälainen maanviljelijä ”Paloposken Eikka”. Taisipa olla pullokin häveliäästi pöydän jalan vieressä. Siitä lorautettiin tehostetta kahviin.

Konkreettisenä tapauksena tarinoinnista on jäänyt mieleeni vain yksi juttu. Siinä sotakaverit olivat ottaneet purosta vettä keittämiseen. Seuraavana päivänä he olivat huomanneet, että välittömästi vedenottoaikan yläpuolella purossa oli maannut kaatunut vihollinen. Tämä juttu oli mielestäni kevyemmästä päästä verrattuna muihin tarinoihin.

Selailin poikasena myös isäni sota-aikaista valokuva-albumia. Albumi on kadoksissa. Yritän vielä jäljittää siitä digitoituja kuvia. Sensijaan hyväkuntoinen sotilasreppu on tallessa.

Minulla oli ilo kuulua joukkoon, joka teki matkoja erinäisiin, yleensä historiapainotteisiin kohteisiin. Toukokuussa 2012 mikkeliiläiset ystävämme Jorma Julkunen ja Markku Tarvainen järjestivät matkan Aunuksen Karjalaan. Se seurasi osin isäni sotareittiä.

Taisto Turunen puolestaan järjesti matkan Saimaan kanavaa pitkin Viipuriin. Niissä maisemissa Eino osallistui torjuntataisteluihin.

Tutkiskelin isäni kantakortteja ja samalla muistelin näitä matkojamme. Heräsi ajatus kirjoittaa isän sotarekkestä pieni tarina. Erityisesti minua kiinnosti pienen yksikön osalta sen kuuluminen laajempaan organisaatioon ja laajemminkin sodan kokonaistilanteeseen. Veteraanihaastattelujen perusteella tavalliset rivimiehetkin olivat suhteellisen hyvin perillä näistä asioista.

2. TALVISOTA

Talvisota käytiin 30.11.1939-13.3.1940. Eino osallistui kutsuntoihin kaksi kuukautta ennen sodan syttymistä. Hän osallistui kuitenkin sotaan armeijaa käymättömänä vapaaehtoisena.

Ajellsamme 1950-luvun lopulla lomamatkalla Pohjois-Karjalassa Eino kertoi kulkeneensa samoja teitä armeijan kuorma-auton apumiehenä. Lastina oli ollut ammuksia.

Kuukautta ennen talvisodan päättymistä Eino määrättiin vakinaiseen palvelukseen eli suorittamaan asevelvollisuuttaan. Palveluspaikka oli Jalkaväen koulutuskeskus 4:n toinen konekiväärijoukkue (2.KKK/Jv.Koul.kesk.4).

Kuukauden kuluttua hänet määrättiin aliupseerikouluun.

3. VÄLIRAUHAN AIKA

Jo noin kolmen kuukauden kuluttua koulutuksen aloituksesta eli 20.5.1940 Eino -ja ilmeisesti hänen koko yksikkönsä - siirrettiin kenttäarmeijaan. Uutena yksikkönä oli Jääkärirykmentti 6:n (JR6)

panssarintorjuntatykkikomppania (14.K ?). Sen osana aliupseerikoulu todennäköisesti jatkui, koska kesä-heinäkuussa 1940 tuli ylennykset ensin korpraaliksi ja sen jälkeen alikersantiksi. JR 6 oli varusmiesrykmentti, joka oli yleisesti ottaen paremmin varustettu kuin reserviläisrykmentit.

Varusmiehistä muodostettiin rauhan ajan prikaatit. Koulutuksen ja linnoittamisen lisäksi niiden tehtävänä oli toimia suojajoukkoina liikekannallepanon aikana.

15.10.1940 tapahtui siirto toisen prikaatin 14.komppaniasta (14/2.Pr.) ensimmäisen armeijakunnan (IAK) panssarintorjuntatykkikomppaniaan.

Einon ikäluokan vausmiespalvelu oli määrätty kaksivuotiseksi. Siten palvelus jatkui keskeytymättömänä liikekannallepanoon ja jatkosotaan.

Tämän kirjoittajalla ei ole käsitystä, mihin Einon pst-komppania kuului organisatorisesti 2.Pr:n jälkeen.

4. TYKKIKOMPPANIA JATKOSODAN ALUSSA

Eino kuului liikekannallepanon yhteydessä perustettuun 19.Tykkikomppaniaan (19.TyKK). Sen vahvuus oli 136 miestä. Komppania jakaantui kolmeen joukkueeseen. Kussakin joukkueessa oli kaksi panssarintorjuntatykkiä. Lisäksi komppaniaan kuului lähitorjuntajoukkue ja toimitusjoukkue. Tykkikomppanian pääasiallinen tehtävä oli jalkaväen tukeminen. Eino toimi auksi tykinjohtajana.

Jatkosodan alussa pst-tykit olivat yleensä 37 mm, mutta kasvoivat sodan loppupuolella, kesällä 1944 45, 50 ja jopa 75 mm:ksi. 19.TyKK oli moottoroitu.

Kuva 1. Pst-joukkue lähtövalmiina. 30.6.1941. SA-kuva.

Kuva 2. Panssarintorjuntatykki Ilomantsin Mökkivaaran kylässä. 7.10.1941. SA-kuva.

Jokaisessa jalkaväkirykmentissä (3 616 miestä) oli tykkikomppania. Näiden lisäksi myös jalkaväkidivisioonalla (noin 16 400 miestä) oli oma tykkikomppaniansa. 19.TyKK ei mitä ilmeisimmin kuulunut em. organisaatioihin, vaan se oli asetettu armeijakunnan esikunnan (VI AKE) käyttöön erillisten sotatoimiyhtymien muodostamisessa tai täydentämään muita yksiköitä. Komppaniahan on kovin pieni yksikkö verattuna armeijakuntaan, mutta järjestely oli varmaankin perusteltu.

5. HYÖKKÄYSVAIHE PANSSARINTORJUNTATYKILLÄ

Sodanajan kokooanat perustettiin 18.6.1941. Se oli ensimmäinen liikekannallepanon päivämäärä. Tällöin perustettiin myös 19.TyKK. Sijoituspaiikka oli Lemin pitäjän Huttulan kylä ja komppanian päällikönä toimi kapteeni O.V. Pulkkinen. Ammuksia jaettiin 100 kpl tykkiä kohti.

23.6.1941 mennessä komppania oli täydennetty määrävahvuiseksi.

Jatkosota alkoi 25.6.1941.

Komppania sirtyi automarssina 30.6.-1.7.1941 reittiä Lemi – Mikkeli – Varkaus - Taipale - Joensuu – Heinävaara. Viimemainittu on noin 15 km Joensuusta itään. Matkalla oli yksi majoittuminen.

2.7.1941 majoittuminen Koveron – Tuupovaaran maastossa, noin Joensuun ja Ilomantsin puolivälissä. Koko sotapolun pääpiirteinen reitti löytyy tämän esityksen viimeiseltä sivulta.

Seuraava teksti on kuvaus laajemmasta sotaorganisaatiosta ja 19.TyKK:n sijoittumisesta siihen.

Sodan päähyökkäys oli suunniteltu Laatokan ja Äänisen väliselle kannakselle, Laatokan Karjalaan ja Anuksen kannakselle. Ensivaihteenä oli Syvärin virta. Tarkoituksena oli saada yhteys hyökkääviin

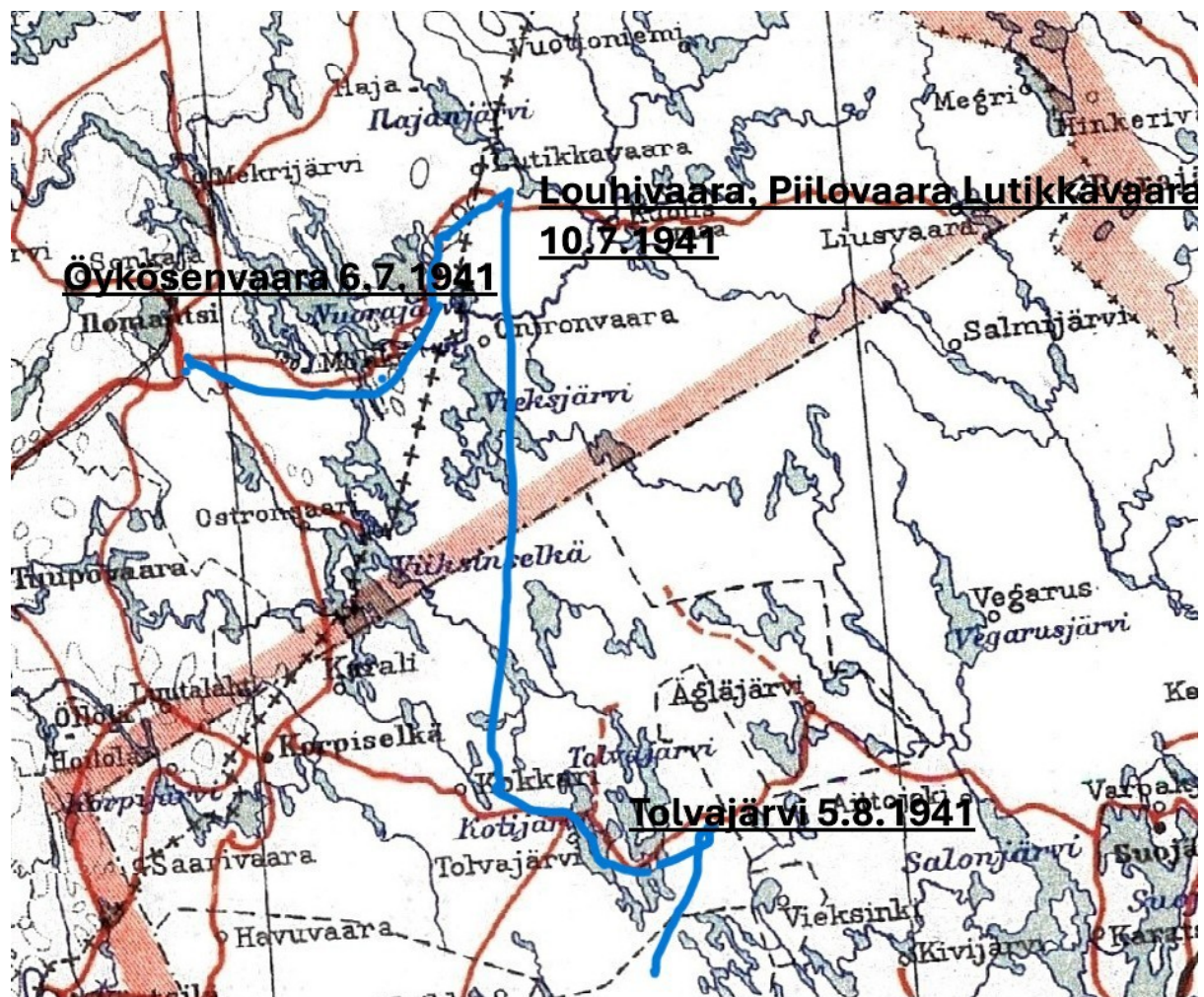
saksalaisjoukkoihin. Tätä tarkoitusta varten oli koottu poikkeuksellisen suuri sotavoima, Karjalan Armeija (Kar.A). Se koostui yli 100 000 miehestä ja sen komentajana toimi kenraaliluutnantti Erik Heinrich.

Kar.A koostui kahdesta armeijakunnasta, VI AK ja VII AK sekä ns. keveistä joukoista muodostetusta ryhmä O:sta . VI AK:n komentajana toimi kenraalimajuri Paavo Talvela. Ryhmä O:n komentaja oli kenraaliluutnantti Woldemar Oinonen.

Ryhmä O puolestaan koostui Ratsuväkiprikaatista (Rv.Pr) ja jääkäriprikaatista (2.JPr). RvPr:n osia olivat Hämeen ratsurykmentti (HRR) ja Uudenmaan rakuunarykmentti (UudRR).

Yhteenvetona tälle pitkälle organisaatiopolulle: Einon 19.TyKK kuului siis VI AK:aan, mutta alistettiin 6.7.1941 Ryhmä O:lle ja edelleen HRR:lle. HRR liikkui pääosin ratsain.

Samana päivänä 6.7.1941 komppania siirtyi majoitukseen Ilomantsin ohi Öykkös(t)envaaraan. Se oli vain viitisen kilometriä tulevasta taistelupaikasta.. Öykkösenvaara sijaitsee 1,5 km nykyisen rajan Suomen puolella.

Kuva 3. Öykkösenvaara-Tolvajärvi. Pohjakartta: Itäinen Suomi, Viena...

Tiedusteltiin asemat ja valmistauduttiin hyökkäykseen.

Rykmentti (HRR) antoi 10.7.1941 hyökkäyskäslyn. Pääkohteena oli Louhivaara sekä lähistön Lutikkavaara ja Piilovaara. Vihollinen oli linnottautunut ja rakentanut mm. vankkoja, maapeitteisiä hirsikorsuja. Hyökkäysalue on noin 25 km Ilomantsista linnuntietä koilliseen, itään Porajärvelle kulkevan maantien varrella. Taistelualue sijaitsi välittömästi Moskovan rajan Neuvostoliiton puolella.

Piilovaara oli jo aiemmin menetetty, mutta valloitettu takaisin. Alueen taistelussa oli jopa sisällissodan piirteitä, koska vihollisen puolella taisteli Neuvostoliittoon paenneita punaisia ja myös muita suomea puhuvia.

Tykit käyttivät suorasuuntausta. Ammuksina oli sekä sirpale- että panssariammuksia. Jälkeenpäin otettujen valokuvien perusteella voidaan todeta, että korsut kestivät tulituksen suhteellisen hyvin. Korsujen tulitus kuitenkin aiheutti mm. antautumisia.

Kiihkeiden taistelujen jälkeen 15.7.1941 voitiin todeta Louhivaara vallatuksi. Omia miestappiota tuli kaksi kaatunutta ja kahdeksan haavoittunutta.

Eino oli 1. joukkueen mukana Piilovaaran, Louhivaaran ja Ägläjärven taisteluissa. Niistä on maininta kantakorteissa.

Kuva 4. Kenraalimajuri Oinonen tarkastelee viholliselta vallattuja asemia Louhivaarassa 19.7.1941. SA-kuva.

HRR:iin kuului myös myös yksi jääkäripataljoona. Sen mukana 19.TykK määrättiin 25.7.1941 siirtymään Tolvajärvelle. Se on noin 50 km Louhivaarasta etelään. Os.O alistettiin saksalaiselle 163.D:lle.

Kuva 5. Viholliselta vallattu pesäke. Tykistön vaikutusta. Louhivaara 15.7.1941. SA-kuva.

Tolvajärvellä oli jo aiemmin käyty kiivaita taisteuita. Netistä löytyy niistä kertova videoesitys. (Esityksestä käy ilmi myös alueen luonnonkauneus vesistöineen ja harjuineen. Tolvajärvelle oli juuri ennen jatkosotaa valmistunut matkailuhotelli.)

5.8.1941 komppania tuki 1P:n hyökkäystä. Hyökkäyksen tarkoituksena oli katkaista ja varmistaa Tolvjärvi – Ägläsjärvi välinen tieyhteys. Vihollinen oli mm. tuhonnut Ristisalmen sillan. Salmi ylitettiin yöllä kumilautoilla.

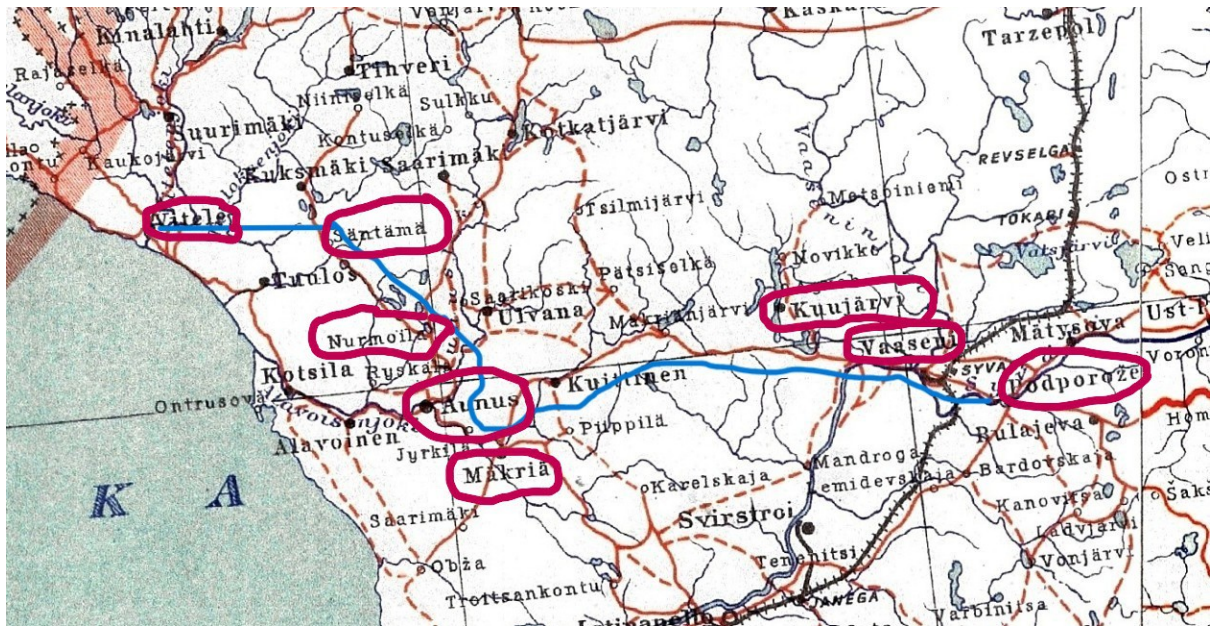

Kuva 6. Ristisalmen ylitys ”ponttooneilla”. Paareilla kaksi kaatunutta suomalaissotilasta. 6.8.1941. SA-kuva.

11.8.1941 loppuivat 19.TykK:n alistukset ja se sai käskyn siirtyä Pitkärantaan takaisin VI AK yhteyteen. Pitkäranta on Tolvajärveltä noin 50 km päässä Laatokan rannalla.

Kahden päivän päästä 14.8.1941 komppania siirtyi Manssilaan majoittuen Saarijärven itärannalle, lähelle rajalinjaa. Täällä 19.TykK oli VI AK:n reservinä leväten ja huoltaen aseitaan. Neljänä päivänä avustettiin viljankorjuussa. VI AK:n päähyökkäys Syvärin suuntaan oli pysäytyksissä koko Manssilassa majoittumisen ajan.

Tässä välissä Eino pääsi 7 vrk:n lomalle, 28.8.-3.9.1941.

Kuva 7. Reitti Vitelestä Syvärinkaupunkiin (= Podporoze). Pohjakartta: Itäinen Suomi, Viena...

2.9.1941 saapui käsky siirtyä lähemmäksi taistelulinjaa Viteleen. Siellä oltiin hälytysvalmiudessa parin päivän ajan. Tänä aikana suomalaisjoukot saivat läheisyydessä Tuulosjoella läpimurron (4.8.1941). Seuraavana päivänä 5.9.1941 VI AK:n joukot saavuttivat rantatien suunnassa jo Aunuksenkaupungin.

Päähyökkäyksen vasemmalla sivustalla osallistui 19.TyKK hyökkäykseen Säntämään (5.9.1941). Se on noin 10 km itään Vitelestä. Syksy sateinen oli alkanut ja tiet olivat kehnoissa kunnossa. Traktorit joutuivat muutamassa paikassa auttamaan autoja. Taistelun jälkeen vihollinen vetäytyi.

6.9.1941 komppania määrättiin liittymään Os.M:een (osasto Marttinen) Mäkriällä. Siirtyminen tapahtui reittiä Säntämä – Nurmoila – Aunuksenkaupunki – Mäkriäjärvi. Komppanian päällikkö valitsi suorimman yhteyden eli välin Säntämä Nurmoila, vaikka vihollisesta tällä osuudella ei ollut tietoa. Siirtyminen tapahtui yöllä ilman valoja ja täydessä taisteluvalmiudessa. Tien kunto oli keho ja kahdessa kohdassa jouduttiin vahvistamaan siltoja. Viholliseen ei kuitenkaan törmätty, mutta myöhemmin alueella oli taisteluita selustaan jääneiden vihollisjoukkojen kanssa.

Tilanteen sekavuutta kuvaa, että Nurmoilan lentokenttä vallattiin 7.9.1941 Aunuksenkaupungin suunnasta tulleilla suomalaisjoukoilla. Silloin 19.TyKK oli jo Mäkriällä ja ohittanut lentokentän aiemmin. Eli se oli kulkenut vastakkaiseen suuntaan kuin lentokentän vallanneet suomalaisjoukot.

Kuva 8. Edustava joukko Nurmoilan lentokentällä 2012. Kirjoittajan kokoelmat.

Kuva 9. Mäkriä. Joki ja kylä toukokuussa 2012. Kirjoittajan kokoelma.

7.9.1941 saavuttiin Mäkriään, joka on noin km Aunuksenkaupungista etelään. Mäkriä on noin 10 km Aunuksenkaupungista kaakkoon. Kuorma-autot luovutettiin Os.M:n muiden yksiköiden käyttöön niiden osastojen siirtämiseksi Syvärille.

Tämän kirjoittajalla oli mahdollisuus vierailla alueella toukokuussa 2012. Aunuksenkaupunki ja Mäkriän ympäristö oli rakennuskannaltaan lähes täysin sota-ajan asussaan. Jokivarressa kulki tie ja sen yläpuolella talot rivinä toistensa perässä. Peltomaat olivat puolestaan talojen takana kauimpana joesta. Nurmoilan kylän läheisellä hiekkakankaalla oli vielä havaittavissa sodanaikaisen kiitotien kohta.

Komppanialla saunomista ja harjoitusta.

Tehtiin mm. tienparannstöitä, kunnes 10.9.1941 lähdettiin jälleen liikkeelle. Tällä kertaa Kuujärven kautta Syvärille. Tie Kuujärvelle asti oli huonossa kunnossa. Yön yli kestävän ajon jälkeen saavuttiin perille ja majoituttiin Vaasenjoen ja Syvärin yhtymäkohdille.

11.9.-14.9.1941 yksi joukkue ylitti Syvärin - sen ja Vaasenjoen yhtymäkohdasta. Loppuosa jäi Syvärin pohjoispuolelle. Joen ylittänyt joukkue sai käskyn palata takaisin. Tykit kuljetettiin itserakennetuilla venelautoilla.

Kuva 10. Maisema Syvärin rannalta Vaasenin suuntaan. 21.9.1941. SA-kuva.

15.9.-16.9.1941 Saunomista ja harjoitusta.

17.9.1941 komppania ylitti jälleen Syvärin, tällä kertaa Podporezen (=Syvärinkaupunki, =Koskenala) kohdalla.

18.9.1941 Os.M antaa hyökkäyskäslyn Bulajevaan (=Shemenski =Simanisto). Se sijaitsee noin 10 km Podporezasta itään.

18.9.-21.9. taisteluita Bulajevassa ja Podporessa. Kaksi joukkuetta ampui lyhyenä aikana aikana 500 laukausta. Bulajeva tyhjä vihollisesta.

26.9.1941 komppania alistettiin Jalkaväkirykmentti 34:lle (JR34). Jr 34 kuului osana 17. Divisioonan, joka oli pääosiltaan lähetetty Hangon rintamalta Itäkarjalaan.

29.9.- 5.10.1941 Komppania siirtyi länteen, Syvärin voimalaitoksen suuntaan Jandeba(Jantama)joen tuntumaan. Taistelu panssarivaunuja vastaan. Vaikka niihin saatiin osumia, ne eivät tuhoutuneet. Vihollisen tyköstulitus aseisiin, jolloin kaksi komppanian miehistä kaatui.

11.10.1941 Komppania oli edelleen ruotsinkielisen 17.Divisioonan alaisena. Nyt se vaihdettiin JR 13:sta JR:61:een.

15.10.1941 Majoittuminen Syvärinkaupunkiin. Seuraavana päivänä sisämajoitukseen.

17.10.- 21.10.1941 JR34/17.D:n alaisuudessa osalla komppaniaa taistelua Bulajevin tien suunnassa. Yksi tykki (45 mm) menetettiin, mutta vallattiin takaisin käyttökelvottomassa kunnossa.

Lokakuussa 1941 Syvärin suunnan taisteluissa voidaan katsoa siirrytyn hyökkäyssodasta asemasotaan. Suomalaisjoukot olivat saaneet sillanpääaseman Syvärin eteläpuolelta. Täällä vihollisjoukot tekivät kuitenkin useita hyökkäyksiä suomalaisten asemia vastaan.

10.11.-11.11.1941 Syväri alkoi jäätyä. Kovaa pakkasta, yöllä -20 C. Mutta tämä oli vasta esimakua, mitä tuleman piti.

Aiheeseen löyhästi liittyen: Tämän kirjoittaja kuuli ypäjäläiseltä putkimieheltä Tauno Reittoselta 1960 -luvulla tarinan sota-ajan kylmyydestä. Muistaakseni tapaus liittyi Syvärin voimalaitoksen valtauksen. Oli kylmää eikä majoitusta. Joukko löysi kuitenkin eräästä varastosta nykyistä suurempia, tyhjiä paperisäkkejä. Niitä kun asetti päällekkäin ja sujahti sisään, sai aivan kelvollisen makuupussin.

13.11.1941 epäsuoraa tulitusta. Vaikutusta ei kyetty todentamaan.

6.12.1941 komppania koottiin Syvärinkaupunkiin. Oli käsky, että kaikki nuoremmat eli 1912 jälkeen syntyneet siirretään JR13/17.D komentoon. Komppanian hajoittamisen vuoksi pidettiin myöhemmin yhteinen illanvietto. Samana päivänä Eino ylennettiin kersantiksi.

6. KONEKIVÄÄRIJOUKOISSA

Eino oli toiminut pst-tykin johtajana ja nyt hän sirtyi konekiväärikomppanian puolijoukkueen johtajaksi sijoituspaikkanaan 3.KKK (käytetty myös nimitystä 12.K) / III P / JR13 / 17.D. Täysvahvuiseen jalkaväen konekiväärikomppaniaan kuului noin 150 miestä. Kuhunkin komppaniaan kuului kolme konekiväärijoukkuetta. Joukkueessa puolestaan oli neljä konekivääriryhmää. Täten komppaniassa oli 12 konekivääriä. Puolijoukkueessa oli kaksi konekivääriryhmää eli 13 miestä.

Aseistuksena kullakin ryhmällä oli raskas konekivääri (Maxim). Väinö Linna on kuvannut teoksessaan Tuntematon sotilas JR8:n erään konekiväärikomppanian toimintaa ilmeisen todenmukaisesti.

JR13 oli rintavastuussa Syvärin sivujoella Jandeba (Jantama)-joella. Se sijaitsee Syvärinkaupungin ja Syvärin voimalaitoksen puolivälissä.

Eino palveli konekiväärijoukkueessa 10.12.1941 – 21.2.1942 eli 2,5 kk. Toiminta oli asemasodalle työllistä talvista partiointia, tarkka-ampujatoimintaa, miinoitusta ja häirintäammuntaa.

Palvelujakson lopulla 19.TykK perustettiin uudelleen lähes entisellä miehityksellä ja niin Einokin palasi entiseen yksikkönsä.

Kuva 11. Jandebajoen maastoa.27.5.1943. SA-kuva.

7. ASEMASOTAVAIHE

19.TykK majoitettiin taistelujen takamaastoon Nurmoilaan 19.2.1942 alkaen. Toiminta oli harjoitusta ja varusteiden täydennystä.

16.4.1941 komppania siirtyi Syvärinkaupunkiin ja toimi 17.D:n reservinä. Majoitus kansakoululla.

Toukokuusta 1942 saman vuoden loppuun tykkikomppania oli alistettuna 17.D:n ja 5.D:n taisteleville yksiköille. Kyseiset yksiköt vastasivat Syvärillä lohkoistaan suurinpiirtein Lotina(n)pellon ja Syvärinkaupungin välillä.

5.D:n lohko sijaitsi lännempänä, alavirran puolella. 19.TykK:n asemat olivat Pirkinän kylän liepeillä, jonkinverran Lotina(n)pellosta ylävirran suuntaan. Suomalaiset joukot olivat tällä loholla pääosin Syvärin pohjoisrannalla. 17.D:n vastuualue ulottui jonkinverran Syvärinkaupungista itään eli ylävirran suuntaan. Se oli saavuttanut sillanpääaseman Syvärin eteläpuolelta.

Komppania toimi lähinnä Pirkkinitsan kylän maastossa, Lähellä Lotina(n)peltoa. Pakkanen oli välillä kireää, 28.1.1943 peräti -30...-35C.

Pst-tykkien kohteina oli vat peräkkeet, majoituskorsut, vartiopaikat sekä tykki- ja kk-asetat. Välillä yllä pyöri "härveli" eli vihollisen hidas tiedustelu- ja pommituskone. Toisinaan vihollisen partio yritti linjoille. Yliloikkareitakin esiintyi.

8. ALIUPSEERIKOULU

Eino määrättiin kanta-aliupseereita valmistavaan Jalkaväen aliupseerikouluun (JvAUK) panssarintorjuntalinjalle Hämeenlinnaan. Valinta kouluun tapahtui hakemuksesta ja siihen tarvittiin esimiehen lausunto.

Eino opiskeli JvAUK:ssa 15.2.-1.8.1943 välisen ajan eli kurssi kesti 5,5 kk.

Minulle on jäänyt mieleen, että kun nuorena miehenä pohdiskelin ääneen, millaista upseerin ura mahtaisi olla, Eino ei suhtaunut siihen kovin innostuneesti. Tosin hän oli kaverinsa kanssa aikonut Saksaan SS-joukkoihin. Tapahtuman aikaan värväys oli vielä salaista ja yhteyshenkilönä oli Lappeenrannan palomestari. Erä miehiä oli juuri lähetty matkaan, joten yritys raukesi siihen. Einosta ei tullut kanta-aliupseeria, vaan poliisi. Poliisikouluun ei olisi kuulemma päässyt SS-sotilaan taustalla.

Palvelin kesällä 1971 alokkaana Hämeenlinnan Linnan kasarmeilla. Eino poikkesi työmatkansa ohessa tapaamaan minua "sotkuun". Hän kertoi, että he olivat samalla kasarmilla tehneet kaverinsa kanssa vuoteeseen hämäävän hahmon, "kylmäkallen" ja lähteneet "puntikselle". Kaupunkiin pääsy edellytti virran yli uimista, mitä voi pitää melkoisena suorituksena. Kiinnihän siitä jäivät ja kantakortin mukaan teosta seurasi 7 vrk yksinkertaista arestia (4.7.1943). Hän sai kuitenkin suorittaa kurssin loppuun.

9. TAKAISIN PANSsarINTORJUJAKSI

Eino Palasi 12.8.1943 takaisin tykkikomppaniaan, I joukkueen varajohtajaksi. Myöhemmin eli 6.11.1943 hänet nimitettiin II joukkueen johtajaksi.

Einon ollessa aliupseerikoulussa, oli 19. Tykk siirretty JR44/5.D alaisuudesta 17.DE:n käyttöön. Kesällä oli myös saatu 6 kpl komppanialle uusia 75 mm panssarintorjuntatykkeitä (malli 75K/40). Nämä olivat saksalaisvalmisteisia ja niitä saatiin Suomeen jatkosodan loppupuolella 210 kpl. Marssipaino oli 1 500 kg, joten niitä ei juurikaan pystynyt siirtelemään maastossa miesvoimin. Todennäköisesti komppanialla ei ollut enää lainkaan pienempikaliberisia tykkeitä.

Loppuvuosi 1943 kului pääosin Syvärinkaupungissa reservinä. Kalustoa huollettiin, pidettiin harjoituksia ja lisäksi ohjelmaan kuului työpalvelua. Viimemainittu käsitti mm. asemien ja majoitustilojen rakentamista, teiden kunnostusta, polttopuiden tekoa ja jopa marjojen ja sienten poimintaa.

Samoissa merkeissä kului talvi ja kevät aina kesäkuun 1944 puoliväliin saakka. Karjalan kannaksella oli menossa vihollisen suurhyökkäys ja Aunuksen kannakselta siirrettiin Karjalan kannakselle apujoukkoja.

10. KANNAKSEN TORJUNTATAISTELUT

19.Tykk siirtyi Mäkriän asemalle, josta se kuljetettiin junalla Viipurin alueelle. Matka kesti puolisoista vuorokautta. Osa junalastista purettiin Viipurissa, mutta 19.Tykk jatkoi edelleen etelään. Purku tapahtui Makslahden asemalla, noin 30 km Viipurista etelään.

Kuva 13. Kompanian reitti Viipurin ympäristössä sodan loppuvaiheessa 1944. MML Karjalan kartat.

Komppania toimi Ratsuväkiprikaatille (Rv.Pr.) alistettuna. Rv.Pr. Oli vetäytynyt Karjalan kannaksen länsireunaa pitkin ja se kuului IV armeijakuntaan (IV AK).

17.6.1944 syntyi Koivisto - Haaarajoki tien maastossa tulitaistelu vihollisen hyökkäysvaunujen ja I J:n tykin välillä. Siinä tuhottiin kaksi panssarivaunua, mutta samalla tuhoutui oma tykki ja miehistö kärsi vakavia tappioita.

Seuraavana päivänä 18.6.1944 taisteli komppania Makslahden maastossa. Jalkaväki vetäyi, joten pst-komppanian oli tehtävä samoin. Osin tykkimiehet jäivät jälkeen jalkaväestä. Menetettiin kaksi tykkiä lisää (siis puolet komppanian tykeistä oli menetetty) ja neljä vetotraktoria. Jätettävästä kalustosta osa pystyttiin tuhoamaan. Kolme miestä kaatui. Matkalla tuhottiin yksi vihollisen panssarivaunu.

19.6.1944 komppania vetäytyi pohjoiseen Lihaniemen maastoon, noin 17 km Viipurista etelään. Seurasi käsky Siirtyä Viipuriin. Samalla tykkikomppania alistettiin eversti Kempin johtamalle 20. Pr.:lle. Viipurissa tykit asetettiin asemiinsa kaupungin koillis- ja itäosassa Papulan ja Karjalan kaupunginosaan mm. Papulan mielisairaalan maastoon.

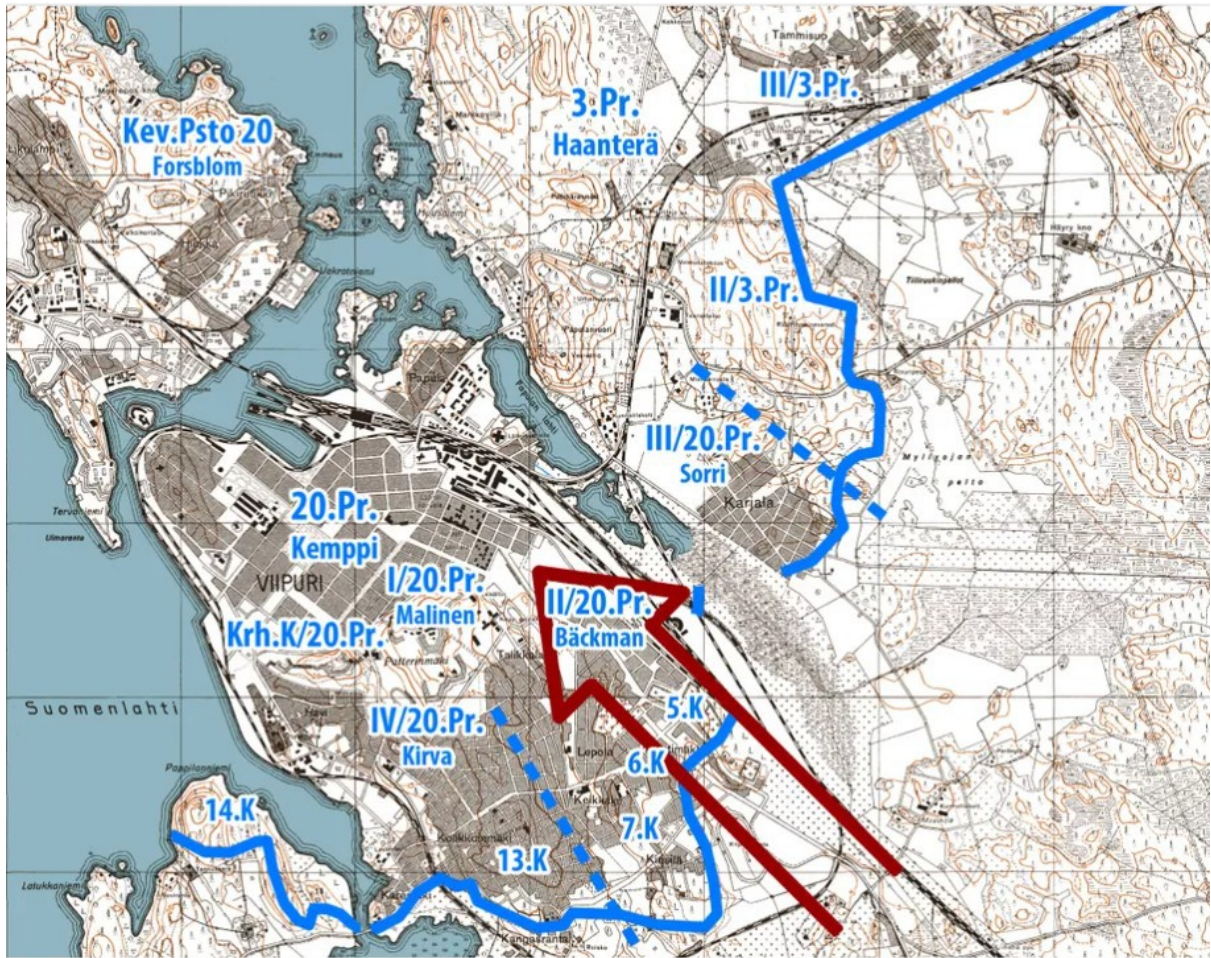
Komppania alistettiin III/20.Pr.:lle. Sen päällikkönä toimi evl. Teppo Sorri. Hän raivostui tykkikomppanian luutnantille, joka kertoi, että tykeistä oli tuhottu suuntauslaitteet (todennäköisesti käskystä ja perusteena kaluston jääminen viholliselle). Sorri määräsi luutnantin kiväärimieheksi linjaan. Näin ei ilmeisesti kuitenkaan tapahtunut. (Kansa taisteli -lehti, no. 6 / 1985.) 20.6.1944 komppania sai kaksi uutta 75/40 panssarintorjuntatykkiä.

Virallisen sotahistorian mukaan Viipuri menetettiin 20.6.1944 vain 5 tunnissa. Evl. Sorrin pataljona oli ainoa, joka ei paennut Viipurista, vaan vetäytyi järjestäytyneesti ja vain lyhyen matkaa. Sorrin pataljoonan vasemmalla sivustalla taisteli 3.Pr. eli helsinkiläinen "Sininen prikaati". Sotapäiväkirjan mukaan vielä 21.6.1944 on kaksi tykkiä ollut Papulassa ja niillä on tuhottu kaksi hyökkäysvaunua. Samana päivänä tykkikomppania alistettiin 3.Pr.:lle. Se ja III/20.Pr. pitivät tiivistä yhteyttä.

Komppaniassa ilmeni ensimmäisiä karkureita. Niitä ilmeni myöhemmin lisää, mutta kuitenkin useat palutettiin komppaniaan myöhemmin sotilaspoliisin toimesta.

Taistelut komppanian osalla jatkuivat kiivaina, jalkaväen hyökkäksiä, tykkitulta ja ilmapommituksia. Tykkikomppania taisteli edelleen Viipurin läheisyydessä, sen itä- ja pohjoispuolella.

23.6.1944 tuli käsky irtautumisesta ja siirtyminen Pällin sululle noin 25 km Viipurista pohjoiseen. Tämä totetui ainoastaan toimitusjoukkueen osalta, sillä tykit määrättiin aseisiin Härkämäen ja Laihalammin maastoon, noin 4 km Viipurista pohjoiseen.

Kuva 14. Viipurin valtaus 1944. Iltalehti, Matti Halonen 19.6.2019.

Samaan aikaan käytiin Viipurin itäpuolella Tali – Ihantalan taistelua (noin 21.6.-7.7.1944). Se on suurin Pohjoismaissa käyty taistelu. 19. Tykk osallistui tämän painopistesuunnan oikean sivustan suojaamiseen. Komppania oli siis lyhyen aikaa alistettuna Viipurin puolustuksesta vastanneelle 20.Pr:lle, mutta alistus muutettiin Viipurin menetyksen jälkeen 3.Pr:lle. Kummatkin kuuluivat IV AK:aan.

Jalkaväen vetäytymisen myötä myös tykkikomppania siirtyi noin 2-7 km pohjoisemmaksi. Asemat tehtiin Lavolan kylään ja Juustilan tien varteen. Tämä tapahtui 26.6.1944.

Seuraavina päivinä tykistö- ja lentopommitus jatkuivat voimakkaina. Asemia rakennettiin Juustilan tien varteen (oletettavasti Viipurista tulevan).

1.7.1944 (kantakortin mukaan 30.6.1944) Eino haaavottui kahden muun sotilaan kanssa ilmapommituksessa. Myöhemmin hän kertoi, että kaverit olivat jo todenneet ”hautaristin paikaksi”, niin pahalta tilanne oli näyttänyt. Sirpaleet osuivat pään ja keskivartalon alueille. Eino siirrettiin 2.7.1944 13.Sotasairaalaan. Se toimi Kuusankoskella ja Voikkaalla. 15.7.-10.8.1944 hoito tapahtui Sotasairaala 35:ssä Hämeenlinnassa.

11. TAKAISIN RINTAMALLE

Toipuminen sujui ilmeisen hyvin, koskapa Eino palasi komppaniaansa jo noin 1,5 kk kuluttua. Vanhemmalla iällään hän kuitenkin kertoi haavoittumiskohtien hieman vaivaavan.

Einon sairaalassa olon aikana taistelutoiminta oli hiljentynyt, mutta ei suinkaan loppunut. Komppania rakensi uudet asemat Viipurinlahden länsirannalle Tienhaaran ja Haankylän maastoon. Kalustona oli vai kaksi tykkiä, mutta nyt se sai täydennyksenä neljä lisää. Näin tykkikalusto oli ajantasalla.

Eino määrättiin jälleen ensimmäisen joukkueen varajohtajaksi 21.8.1944. Komppania oli dellen alistettuna 3.Pr.:lle.

Elokuun 1944 loppupuolella tykit komennettiin aseisiin Viipurinlahden länsirannalle Tienhaaran ja Haankylän maastoon. Viipurin kaupunki oli lahden takana vain kilometrin, parin päässä. Näistä asemista tulitettiin vihollista jonkinverran. Mm. 27.8.1944 ensimmäisen joukkueen, Pyhäkallion maastossa ollut tykki tulitti Sorvalin sillan arkkuihin pesiytynyttä vihollista. (Etäisyyttä oli noin 1 km.)

Kuva 15. Kivisalmen yli, Sorvalin kaupunginosaan johtavan sillan rauniot. Sillan räjäytti vihollinen jo jatkosodan alkuvaiheessa. Kuva 30.6.1941. SA-kuva. Sen jälkeen suomalaiset korjasivat sillan väliaikaisesti käyttäen järeitä parruja ym. puutavaraa.

29.8.1944 tuli käsky siirtyä noin 5 km taemmaksi Suur-Merijoen pohjoispuolelle.

12. VÄLIRAUHA

4.9.1944 aamulla ilmoitettiin välirauhasta. Sorvalin sillalle suunnattu tykki jätettiin kuitenkin varmuuden vuoksi parksi päiväksi asemiinsa. Koulutusta jatkettiin ja varauduttiin siihen, että tulitauko ei pitäisi. Ruokatilanne helpottui, kun saatiin lupa nostaa perunaa omaan käyttöön.

Seurasi vaiheittainen vetäytyminen uuden rajan Suomen puolelle. Jokaisessa pysähdyspaikassa valmisteltiin tuliasemat.

11.10.1944 pidettiin Ylijärven pellolla paraati. Komppanian majoitus toteutettiin Ylijärvellä ja Ylämaalla, noin 10 km uuden rajan Suomen puolella.

20.10.1944 järjestettiin partiosuunnistuskilpailut. Einon partio oli komppanian paras sijoittuen kokonaiskilpailussa kolmanneksi. Palkintona oli jokaiselle kolmen parhaan partion miehelle 5 markkaa. Kunnia taisi kuitenkin olla suurempi kuin tuo vähän yli euron (2025 hintatasossa) rahapalkinto.

19.TykK siirtyi vielä Ylämaan kirkonkylän maastoon, jossa valmisteltiin asemat, kunnes 8.11.1944 siirryttiin Mikkeliin. 10.11.1944 pääosa komppaniasta kotiutettiin. Eino vapautettiin palveluksesta 26.10.1944 (yhdessä kantakortissa 26.11.1944). Neljän vuoden ja yhdeksän kuukauden sotilaspalvelus oli ohi. Tästä noin kolme ja puoli vuotta sotatilanteessa.

Tässä kirjoituksessa olen painotetusti yrittänyt selvittää yhden komppanian suhdetta koko armeijan organisaatioon ja sodan kokonaistilanteeseen. Pitää kuitenkin muistaa, että sota on aina inhimillinen tragedia, jota pitäisi kaikin mahdollisin keinoin välttää. Nämä miehet lunastivat maamme itsenäisyyden. Mutta sota jätti jälkensä varmaankin kaikkiin siihen osallistuneisiin.

Pääasialliset lähteet:

Eino Aarre Ensio Holopainen, s.1919. Kantakortit, 4 kpl hieman toisistaan poikkeavia versioita.

Ari Raunio. Sotatoimet, Suomen sotien kulku kartoin 1939-45. Porvoo 2004.

19.Tykkikomppanian sotapäiväkirjat

Karttavihjeitä:

Maanmittauslaitos, Vanhat kartat. Esim. goolettamalla "Karjalan kartat". Mm. Viipuri ja nykyisen rajan läheinen alue.

Astia verkkopalvelut . Siirry Astiaan. Aunus eteläinen 1942. Aunus pohjoinen 1944.

Korpiselän pitäjöseura r.y. Mm. Tolvajärvi.

Timomeriluoto.kapsi.fi: Itäinen Suomi, Viena ja Aunus 1941-1942, alunperin v. 1934 AKS:n toimesta julkaistu kartta.

Kuva 16. Sotaretki pääpiirteissään. Pohjakartta: Itäinen Suomi, Viena ja Aunus 1941-41.
(timomeriluoto.kapsi.fi)